

TRENDY V OCEŇOVANÍ MAJETKU A ZÁVÄZKOV POISŤOVNÍ

Anna Majtánová, Ingrid Vacháľková

ÚVOD

Správne oceňovanie aktív a pasív podnikateľského subjektu je veľmi dôležité pre vytvorenie pravdivého a verného obrazu o finančnej a majetkovej situácii podniku. Dôsledky nesprávneho ocenenia môžu viesť k nepravdivým hospodárskym výsledkom a nesprávnym rozhodnutiam o budúcom vývoji spoločnosti, môžu dokonca spôsobiť insolventnosť spoločnosti. Finančná kríza v rokoch 2008 – 2009 zdôraznila potrebu adekvátneho ohodnocovania majetku a záväzkov podnikateľských subjektov, pričom upozornila na nesprávne ohodnotenie viacerých finančných inštitúcií. V predkladanom príspevku rozoberáme spôsoby oceňovania aktív a pasív poisťovní v súčinnosti s pravidlami IFRS a IAS. Súčasne však otvárame aj problematiku ocenenia technických rezerv podľa pravidiel Solventnosť II. Cieľom nášho príspevku je identifikovať hlavné trendy a riziká ocenenia majetku a záväzkov poisťovní, poukázať na možnú mieru nepresnosti pri oceňovaní poisťovní.

1 AKTUÁLNE TRENDY V OCEŇOVANÍ

1.1 OCEŇOVANIE MAJETKU A ZÁVÄZKOV PODNIKATEĽSKÝCH SUBJEKTOV VŠEOBECNE

Podnikateľské subjekty sú povinné dodržiavať platnú legislatívu a postupy v nej uvedené. Pri oceňovaní majetku a záväzkov vychádzajú zo zákona o účtovníctve č. 431/2002 v platnom znení. Práve štvrtá kapitola určuje pravidlá na oceňovanie majetku a záväzkov presne definuje jednotlivé možnosti ocenenia majetku a záväzkov. Zákon o účtovníctve rozoznáva nasledovné spôsoby ocenenia [8]:

- **Obstarávacou cenou** – napr. hmotný majetok s výnimkou hmotného majetku vytvoreného vlastnou činnosťou
- **Vlastnými nákladmi** – napr. zásoby vytvorené vlastnou činnosťou

- **Reprodukčnou obstarávacou cenou** – napr. majetok v prípade bezodplatného nadobudnutia s výnimkou peňažných prostriedkov a cenín a pohľadávok ocenených menovitými hodnotami
- **Menovitou hodnotou** – napr. pohľadávky a záväzky pri ich vzniku,
- **Reálnou hodnotu** – napr. cenné papiere, drahé kovy v prípade fondov. Reálnou hodnotou sa rozumie trhovú cenu alebo ocenenie kvalifikovaným odhadom alebo posudkom znalca v prípade, že trhovú cenu nie je k dispozícii alebo nevyjadruje správne reálnu hodnotu.
- **Súčasnou hodnotu** – napr. pohľadávky a záväzku v prípade majetku fondov. Súčasná hodnota budúcich peňažných príjmov sa vypočítava ako súčet súčinov budúcich peňažných príjmov a príslušných diskontných faktorov.

Podnikateľské subjekty každom členskom štáte sú povinné dodržiavať lokálne právne predpisy, to znamená pre Slovenskú republiku dodržiavať požiadavky na ocenenie majetku a záväzkov v súlade so zákonom o účtovníctve a ďalšími platnými predpismi. Čo sa však týka účtovnej závierky môže podnikateľský subjekt okrem účtovnej závierky zostavenej podľa zákona o účtovníctve č. 431/2002 zverejniť finančné informácie zostavené podľa medzinárodných štandardov finančného vykazovania (International Financial Reporting Standards) vydaných Radou pre Medzinárodné účtovné štandardy (International Accounting Standards Board) alebo podľa iných uznávaných štandardov [8].

Práve problematika medzinárodných štandardov finančného vykazovania otvára mnohé otázky súvisiace s ocenením aktív a pasív spoločností vykazovaných vo finančných výkazoch. Dané štandardy, do roku 2002 známe ako medzinárodné účtovné štandardy existujú už od roku 1971. V slovenskom účtovníctve sa začali objavovať v roku 2005, kedy bolo prijaté nariadenia

o povinnosti zostavovať účtovnú závierku podľa IAS/IFRS pre všetky konsolidované účtovné závierky, individuálne účtovné závierky podnikov vo verejnom záujme (banky, poisťovne, doplnkové dôchodkové poisťovne, obchodníci s cennými papiermi, emitenti cenných papierov, ktorých cenné papiere sú obchodované na regulovaných trhoch v EÚ, vybrané veľké priemyselné podniky a i.), a to počnúc účtovným obdobím, ktoré začína 1. 1. 2006 [8]. Zostavovať účtovnú závierku podľa daných štandardov musia aj emitenti cenných papierov. Slovenský zákon o účtovníctve nedefinuje taxatívne, ktoré ustanovenia IFRS sa na jednotlivé účtové jednotky vzťahujú, určuje len, že ak IFRS majú vlastné pravidlá a definície, účtovné jednotky sa nimi riadia, v prípade, že danú problematiku IFRS neupravujú postupujú účtovné jednotky podľa zákona č. 431/2002 [3].

Globalizácia, ktorá je charakteristická pre začiatok 21. storočia si vyžadovala porovnateľnosť účtovných a finančných výkazov spoločností. Rozvoj digitalizácie, ktorý urýchlil podnikanie a investovanie vyžaduje presné a kompatibilné informácie. Porovnateľnosť a dôveryhodnosť informácií je

základnou požiadavkou na obchodovanie na svetových burzách. Zásada významnosti, ktorú IAS a IFRS zdôrazňujú je veľmi potrebná pre správne zobrazenie rizikovej situácie spoločnosti.

1.2 ŠPECIFIKÁ OCEŇOVANIA POISŤOVNÍ

Poisťovňa je právnická osoba, ktorá je akciovou spoločnosťou so sídlom na území Slovenskej republiky, ktorá vykonáva poisťovaciu činnosť na základe povolenia na vykonávanie poisťovacej činnosti udeleného Národnou bankou Slovenska v konaní podľa osobitného predpisu. Takto definuje poisťovňu zákon o poisťovníctve č. 8/2008. Poisťovňa je v každom prípade podnikateľský subjekt, ktorého cieľom je maximalizácia trhovej hodnoty, respektíve zisk. Pri dosiahnutí tohto cieľa musí dodržiavať právne predpisy, to znamená aj zákon o účtovníctve. Poisťovne ako inštitúcie verejného záujmu musia predkladať účtovné závierky podľa platných IAS/IFRS štandardov. Poisťovňa má isté špecifické body v súvahe – výkaze o finančnej pozícii a vo výkaze ziskov a strát.

Obr. 1: Schematické znázornenie zjednodušenej bilancie poisťovne

AKTÍVA	Bilancia	PASÍVA
1. Nehmotný majetok		1. Vlastné imanie a fondy
2. Pozemky a budovy		2. Technické rezervy- TR
3. Majetok určený na predaj a ukončované činnosti		3. TR v mene poistených
4. Investície v nehnuteľnostiach		4. Rezervy
5. Podiely v dcérskych a pridružených spoločnostiach		5. Vklady pri pasívnom zaistení
6. Finančný majetok (investície)		6. Záväzky z poistenia a zaistenia
7. Finančné umiestnenie v mene poistených		7. Účty časového rozlíšenia
8. Pohľadávky z poistenia a zaistenia, ostatné		
9. Ostatné aktíva		
10. Účty časového rozlíšenia		
11. Peňažné prostriedky		
Majetok		Vlastné imanie a záväzky

Zdroj: Spracované podľa Melúchová, 2009

Obrázok 1 znázorňuje zjednodušenú súvahu poisťovne, pričom dôraz sa kladie na správne ocenenie technických rezerv a finančného umiestnenia poisťovní (položky 1-6 aktív). Technické rezervy predstavujú 60 až 70% pasív poisťovní. Na strane aktív sa jedná finančné umiestnenie, pričom poisťovne môžu investovať len do legislatívne vymedzených položiek [6]. Vzhľadom na významnosť technických rezerv a finančného umiestnenia poisťovní je veľmi potrebné aby dané položky boli správne ocenené, aby ich ocenenie obsahovalo aj možné riziká a budúci ekonomický úžitok. Je veľmi dôležité aj pravidelné preceňovanie daných položiek. Ocenenie finančného umiestnenia je potrebné nielen v okamihu obstarania ale aj v priebehu používania, tzv. následné ocenenie. V okamihu obstarania sa najčastejšie využíva model obstarávacích nákladov, pre následné ocenenie sa môže využiť model precenenia na reálnu hodnotu (revaluation model, fair value model) alebo model obstarávacej ceny (cost model) [3]. Pre výber správnej metódy ocenenia finančného umiestnenia je pri investíciách do nehnuteľností spôsob ich kúpu, spôsob využitia. Pri investíciách do finančných aktív- akcií, dlhopisov, derivátov je potrebné pre správne ocenenie poznať zámer ich kúpy alebo obstarania. Vychádzame pritom so štandardu IAS 39 oceňovanie finančných nástrojov a štandardu IFRS 7, ktorý upravuje vykazovanie finančných inštrumentov.

Cenné papiere držané do splatnosti s vopred určenými platbami oceňujú prvotne reálnou hodnotou + transakčné náklady a následne amortizovanou hodnotou, využitím efektívnej úrokovej miery.

Cenné papiere určené na obchodovanie sa oceňujú prvotne reálnou hodnotou, bez transakčných nákladov a následne sa reálnou hodnotou a to buď výsledkovo alebo súvahovo.

Cenné papiera alebo finančný majetok určený na predaj – to znamená poisťovňa nemá jasný zámer s nimi obchodovať ani ich držať do splatnosti sa oceňujú prvotne reálnou hodnotou zvýšenou o transakčné náklady. Následne sa ocení reálnou hodnotou, a to výsledkovo,

zmeny hodnoty budú zachytené vo výkaze ziskov a strát.

Správne ocenenie finančného majetku je pri poisťovniach veľmi dôležité, nakoľko trhové riziká sú v prípade poisťovní jedny z najvýznamnejších. Ocenenie na reálnu a amortizovanú hodnotu má zabezpečiť zohľadnenie aj rizík, s ktorými sú jednotlivé finančné aktíva spojené.

Ďalšou významnou oblasťou je ocenenie technických rezerv. V poisťovni sa vytvárajú nielen rezervy - rezervy sú záväzky s neistým časovým vymedzením alebo výškou – ale aj technické rezervy. Technické rezervy poisťovne sú peňažné prostriedky poistených, ktoré sa kumulujú z časti poistného na základe poistnej matematiky a spravuje ich poisťovňa na účely plnenia svojich záväzkov [1].

Adekvátna výška technických rezerv má pokryť škody, ktoré v budúcnosti v súvislosti s uzatvorenými poistnými zmluvami nastanú. Poisťovňa sa snaží ich výšku stanoviť pomocou najobjektívnejších a najpresnejších metód. Na odhad rezerv a s nimi spojenú mieru neistoty je možné využiť rôzne prístupy. Jedným z najrozšírenejších prístupov je deterministický prístup, ktorý zahŕňa napríklad testy senzitivity alebo analýzu pomocou scenárov pri rôznych kombináciách vstupných predpokladov [2]. Technické rezervy v životnom poistení môžeme počítať dostatočne obozretnou prospektívnou metódou, alebo retrospektívnu metódu výpočtu technických rezerv. Správnu výška sa kontroluje testom primeranosti technických rezerv podľa štandardu IFRS 4 a snaží sa o dodržanie zásady opatrnosti. Je potrebné si však uvedomiť, že daný údaj aj pri využití najlepších modelov je štatistický nepresný.

2 SOLVENTNOSŤ II A ZMENY V OCEŇOVANÍ

Právno - regulačný zámer Solventnosť II mení pohľad na poisťovne a riziká s nimi späté. Jednou zo zásadných zmien je reálne zobrazenie rizík spoločností a ich aktívne riadenie. Systém Solventnosti II založený na zásadách reálneho oceňovania by mal poskytnúť informáciu o skutočnej finančnej

situácii poisťovateľov a zaistovateľov, čím by sa malo prispieť k zvýšeniu transparentnosti celého odvetvia. Režim Solventnosť II vyžaduje špecifické ocenenie technických rezerv, garancií a opcií. V tejto súvislosti je potrebná a realizovaná kooperácia medzi Európskym orgánom pre poisťovníctvo a dôchodkové poistenie zamestnancov (EIOPA) a Radou pre medzinárodné účtovné štandardy. Snahou je čo najviac zosúladiť požiadavky na oceňovanie

majetku a záväzkov poisťovní, zefektívniť náklady na výpočet a snahu o čo najväčšiu konzistentnosť požadovaných údajov.

Solventnosť I vyžadovala obozretné ohodnotenie majetku a záväzkov poisťovní, projekt Solventnosť II vyžaduje trhové ocenenie majetku a záväzkov poisťovne, ako to zachytáva aj obr.2.

Obr. 2: Bilancia poisťovne podľa Solventnosti I a II

Bilancia podľa Solventnosti I		Bilancia podľa Solventnosti II	
Obozretná hodnota majetku	Vlastné imanie	Trhová hodnota majetku	Vlastné imanie
	Obozretná hodnota TR		Riziková marža
			Najlepší odhad TR (best estimate)

Zdroj: Spracované podľa <http://www.solvency-ii-kompakt.de/content/bewertungs-versicherungstechnischer-verpflichtungen>

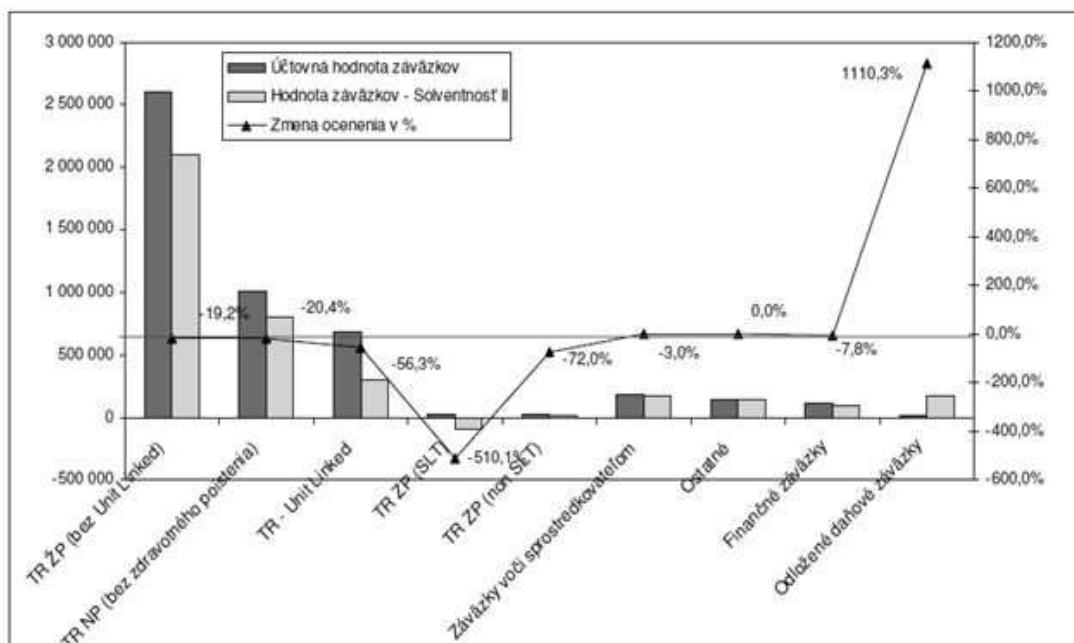
Požiadavkou je súlad s realistickým ocenením, podľa aktuálneho trhového ocenenia aktív a záväzkov a uplatňovanie tzv. komplexného prístupu k bilancii, zohľadnenie všetkých rizík, ktorým je poisťovňa vystavovaná [5]. Využívanie IAS/IFRS štandardov je najčastejšie využívanou metódou, ktorú poisťovne pre naplnenie požiadaviek na reálne ocenenie predovšetkým aktív používajú/ budú používať. Reálne ocenenie záväzkov, predovšetkým technických rezerv je podstatne zložitejšie. Pre ocenenie technických rezerv neexistuje žiadna trhová hodnota, ocenenie je založené na hodnote, akú by poisťovňa zaplatila pri prevode jej poistných záväzkov na inú poisťovňu. Jedná sa o najlepší odhad –best estimate. Najlepší odhad je súčasná hodnota budúcich peňažných tokov, stanovená na základe modelu diskontovaných budúcich peňažných tokov zohľadňujúcich všetky príjmy a výdavky súvisiace s poistnými záväzkami vrátane opcií a garancií a budúcich dobrovoľných plnení [7]. Najlepší odhad je určený v hrubej výške bez zohľadnenia pohľadávok voči zaistovateľom, tie sú ocenené samostatne. Je potrebné pritom do projekcie

zohľadniť všetky očakávané zmeny a to nielen hospodárske, ale aj demografické, zdravotné či kultúrne. Veľmi dôležité je aj zohľadnenie poskytnutých garancií, opcií či budúcich podielov na zisku. Na diskontovanie sa použije bezriziková úroková marža. Na výpočet veľkosti technických rezerv budú najvhodnejšie stochastické modely, ale pre ich náročnosť, poisťovne budú spočiatku naďalej využívať upravené deterministické modely. Deterministické modely odporúča Národná banka Slovenska používať pre prípadne neživotného poistenia a životného poistenia bez vnorených opcií a garancií.

Hodnota technických rezerv sa skladá z dvoch častí, ako to dokumentuje obr.2, a to z najlepšieho odhadu pre zabezpečiteľné riziká a rizikovej marže pre nezaistiteľné riziká (non hedgeable risks). Riziková marža je vypočítaná hodnota nákladov na kapitál požadovaný na krytie poistných záväzkov počas ich životnosti [7].

Solventnosť II kladie špecifické nároky na oceňovanie aktív a pasív, ekonomická hodnota nie je vždy identická s účtovnou hodnotou. Rozdiely v zmene ocenenia zachytáva obr. 3.

Obr. 3: Porovnanie ocenenia pasív

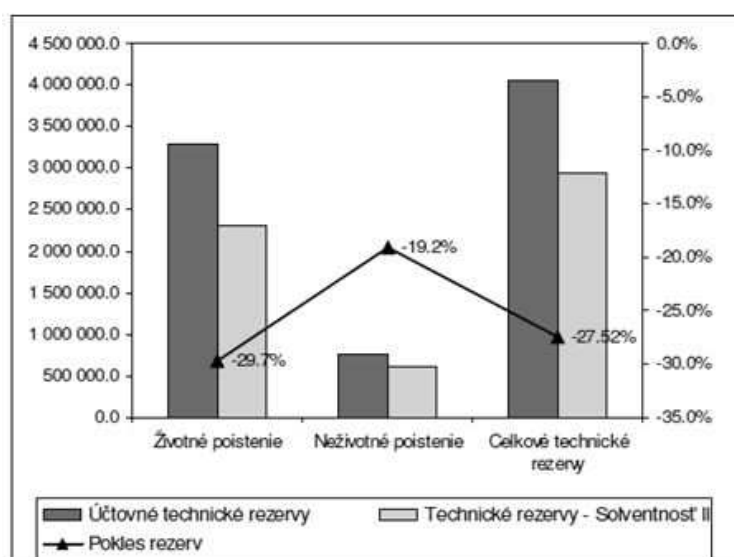

Zdroj: www.nbs.sk

Najväčšie rozdiely sú v odložených daňových záväzkoch, v technických rezervách na zdravotné riziká vykonávané technikami podobnými technikám neživotného a životného poistenia a všeobecne technických rezervách. Na obr.4 vidíme markantný rozdiel medzi účtovnou hodnotou technických rezerv a hodnotu rezerv podľa pravidiel Solventnosť II. V životnom poistení predstavuje pokles hodnoty

technických rezerv až 29,7%, čo je skoro jedna tretina. Popritom adekvátna výška technických rezerv obzvlášť v životnom poistení je základom pre solventnosť a ekonomický prosperitu poisťovne. V neživotnom poistení je tento pokles miernejší -19,2%. Dôvody pre pokles boli realistické ocenenie, záporné rezervy neboli už nahrádzané nulou a zmeny diskontovaní.

Obr. 4: Ocenenie technických rezerv v súlade s IFRS/IAS a podľa požiadaviek Solventnosti II

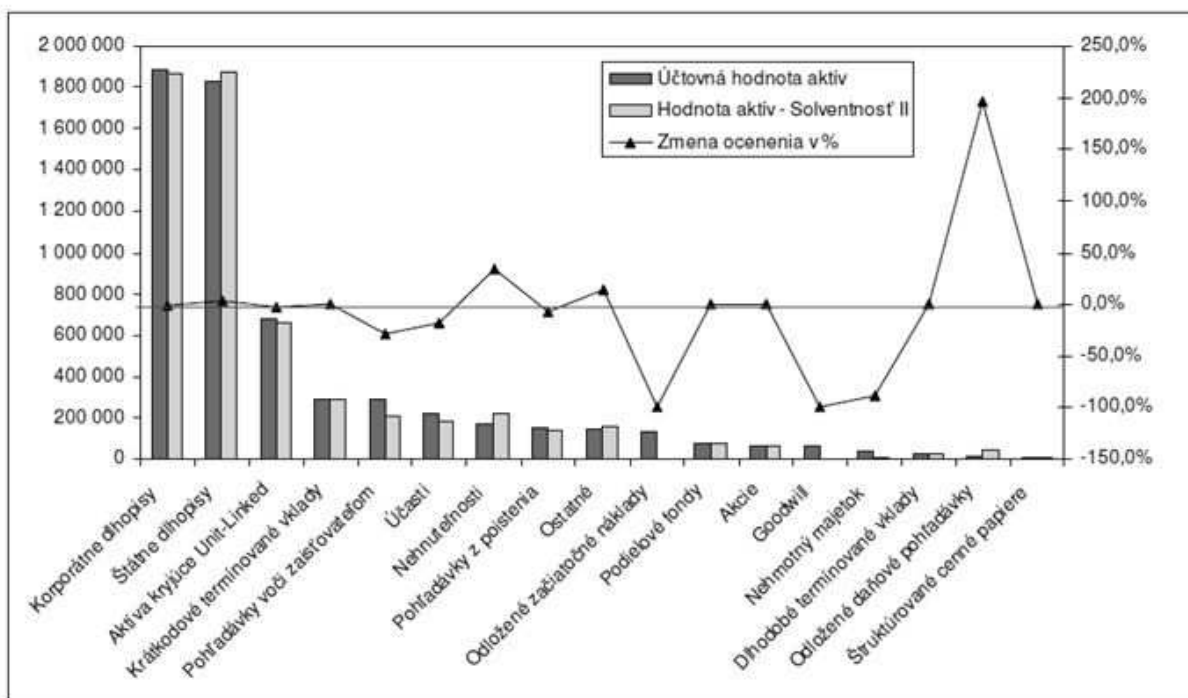

Zdroj: www.nbs.sk

Na základe výsledkov môžeme konštatovať, že došlo k poklesu hodnoty pasív pri ocenení podľa požiadaviek Solventnosti II. Čo bude mať zásadný dosah aj na solventnosť poisťovne. Pri oceňovaní aktív sa vyžaduje taktiež realistické ocenenie pomocou trhovej ceny. Problematické je ocenenie položiek, pre

ktoré trhovú cenu neexistuje. Príkladom sú finančné investície, účasti vo finančných subjektoch a pohľadávky zo zaistenia, kde neexistuje trhovú hodnotu (neexistuje trh alebo je trh nelikvidný) a aplikuje sa ocenenie založené na modeloch [5].

Obr. 5: Porovnanie ocenenia aktív

Zdroj: www.nbs.sk

Zmeny ocenenia sa prejavili predovšetkým v oblastiach kde neexistuje aktívny trh ako to dokazuje obr.4, je problematické ocenenie pohľadávok zo zaistenia, odložené daňové pohľadávky. Tieto položky vykazujú najväčšie zmeny v ocenení spolu s goodwillom a nehmotným majetkom.

Solventnosť II prináša nový pohľad na riziká aktív a pasív poisťovní a vyžaduje reálne ocenenie daných položiek. Základná myšlienka regulačného rámca plne zodpovedá koncepcii medzinárodných štandardov finančného vykazovania IFRS/IAS.

ZÁVĚR

Oceňovanie majetku a záväzkov spoločností sa neustále vyvíja a prispôbuje novým

rizikám na svetových i domáciach trhoch. Snahou správneho ocenenia je zachytiť objektívne hodnotu majetku či záväzku a poskytnúť objektívny pohľad na stav spoločnosti. Je potrebné zachytiť nielen riziká v ich negatívnej forme ale aj možné pozitívne riziká (budúce výnose), nie je možné koncentrovať sa len na aktuálny stav ale je potrebný aj pohľad do budúcnosti a jeho diskontovanie do súčasnosti. Práve poisťovne sú toho dôkazom. Pri poisťovniach je dôležitý nielen aktuálny stav ale aj predikcia vývoja o niekoľko desaťročí, zobrazenie rôznych dnešných i budúcich rizík. Jedine komplexná analýza zabezpečí sčasti objektívne ohodnotenie. I keď je potrebné si uvedomiť, že ani využívanie stochastických modelov neumožní správne stanovenie výšky technických rezerv s istotou, nakoľko sa jedná

len o odhad výšky technických rezerv. Nie je možné identifikovať a predikovať všetky faktory ovplyvňujúce výšku technických rezerv. Odhadom stanovené technické rezervy sa následne ocenia pre potreby účtovníctva pomocou medzinárodných štandardov napr. IAS/IFRS. Odchýlku, ktorá môže nastať medzi skutočnou hodnotou škodového plnenia a technickou rezervou však výkazníctvo už nezachytáva. Práve naopak odchýlka sa každým ďalším krokom zväčšuje a zdôrazňuje riziko nepresnosti v oceňovaní majetku a záväzkov poisťovní.

Príspevok je výstupom výskumného projektu VEGA MŠ SR č. 1/0211/10 „Dopady a dôsledky finančnej krízy na sektor poisťovníctva“ riešeného na Katedre poisťovníctva, Národohospodárskej fakulty, Ekonomickej univerzity v Bratislave.

LITERATURA

[1] MAJTANOVÁ, A., VACHÁLKOVÁ, I. Solventnosť - nové trendy v riadení poisťovní. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. ISBN 978-80-8078-261-0.

[2] MAERKO, P. Neistota pri oceňovaní technických rezerv poisťovní [online]. Ostrava: 5. mezinárodní konference Řízení a modelování finančních, 2010. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.ekf.vsb.cz/miranda2/export/sites-root/ekf/konference/cs/okruhy/archiv/rmfr/prispevky/dokumenty/Marko.Peter_2.pdf>.

[3] MELUCHOVÁ, J. Účtovníctvo a vykazovanie poisťovní podľa IFRS. 1.vyd. Bratislava: Iura Edition, 2009. ISBN 978-80-8078-278-8.

[4] PALUŠ, P., GONDOVÁ A. Kapitálové a ďalšie požiadavky na Solventnosť II. Poistné rozhlady, 2011, roč. 17, č.3, s. 10 -13.

[5] Bewertung versicherungstechnischer Verpflichtungen [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <<http://www.solvency-ii-kompakt.de/content/bewertung-versicherungstechnischer-verpflichtungen>>.

[6] Opatrenie NBS č.7/2008, ktorým sa ustanovujú limity umiestnenia prostriedkov technických rezerv v poisťovníctve [online]. [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/LEGS/2008/opat7-08.pdf>.

[7] Piata kvantitatívna dopadová štúdia (QIS 5) v poisťovníctve [online]. 2011 [cit. 2011-10-10]. Dostupné z: <http://www.nbs.sk/_img/Documents/_Dohlad/ORM/Poisťovníctvo/Sprava_NBS_o_QIS5_v_poisťovníctve.pdf>.

[8] Zákon o účtovníctve č. 431/2002 NRSR [online]. [cit. 2011-06-10]. Dostupné z: <zbiierka.sk>

Autorky:

prof. Ing. Anna Majtánová, PhD.
Ekonomická univerzita
Národohospodárska fakulta
Katedra poisťovníctva
E-mail: anna.majtanova@euba.sk

Ing. Ingrid Vachálková, PhD.
Ekonomická univerzita
Národohospodárska fakulta
Katedra poisťovníctva
E-mail: ingrid.vachalkova@euba.sk

TRENDS IN VALUATION OF ASSETS AND INSURANCE LIABILITIES

Anna Majtánová, Ingrid Vachálková

Abstract: The correct valuation of assets and liabilities is a fundamental condition for ensuring the credibility of financial statements. IAS and IFRS have introduced several changes in the valuation, fair value help to capture the possible risks. The Solvency II project account risks of insurance companies even stricter and more specific. Valuation of assets and liabilities based on market value, fair valued in accordance with IAS / IFRS. Specific valuation requires technical reserves and claims against reinsures, or provided guarantees.

Key words: Valuation of assets, liabilities, technical reserv, IFRS

JEL Classification: G 22